

A. Mackiewicz

Olsztyn, st. XXIV, wykopy 12a-12i

Informator Archeologiczny : badania 28, 114-115

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mutowo, st. 2, gm. Szamotuly, woj. poznańskie — patrz: wczesna epoka żelaza

Nowe Miasto nad Wartą, st. 2, gm. loco, woj. poznańskie — patrz: późne średniowiecze

Nowy Wiśnicz
gm. loco, woj. tarnowskie

Badania ratownicze prowadził E. Dworaczyński.
Miasto. Okres nowożytny.

*Literatura: *Materiały...*, s. 184.

Olsztyn, st. XXIV (wykopy 11–11f) — patrz: późne średniowiecze

Olsztyn, st. XXIV,
wykopy 12a–12i

ARCHEO-ADAM

Nadzory prowadził mgr A. Mackiewicz. Finansowane przez gminę Olsztyn. Pierwszy sezon badań. Stare miasto, rejon zachodniego ciągu murów obronnych.

Od 21 czerwca do 13 lipca 1994 r. prowadzono nadzory archeologiczne w trakcie budowy sieci ciepłej dla przedszkola nr 4 przy ul. Okopowej 16, które objęły swym zasięgiem rejon ulic Zamkowej (jej południowy skraj) i Okopowej do nr 23, gdzie wykopy skręcały w kierunku zachodnim i biegły wzdłuż obecnie bezimiennej ulicy (dawniej Wasserstrasse i Fischer Gasse), następnie przed dawnym budynkiem Sanepidu (obecnie budynek Towarzystwa Młodzieży Polsko-Niemieckiej Stowarzyszenie Centrum przy ul. Okopowej 25) skręcały w kierunku południowym, gdzie dochodząc do bezimiennej uliczki będącej przedłużeniem ul. Stare Miasto (dawniej Schifer Berg) skręcały ku zachodowi i na wysokości przedszkola ponownie w kierunku południowym, aż do budynku.

Zadokumentowano profile dziewięciu wykopów o łącznej długości ok. 200 m i fragment rzutu poziomego w wykopie 12f o powierzchni 4 m². Najciekawsze okazały się wykopy 12a i 12b, w obrębie których udało się zarejestrować relikty fundamentów budynków murowanych pod obecnymi ulicami Zamkową i Okopową oraz fragm. pierwotnych obwarowań miejskich (pod ul. Okopową), a także wykop 12f, gdzie zadokumentowano pod powierzchnią bezimiennej ulicy fragm. średniowiecznego fundamentu obwodowych murów miejskich. W miejscu tym uchwycono granicę (poziom) między fundamentem kamiennym i ceglany. W wykopie 12a zarejestrowano fragm. ścian fundamentowych oraz piwnicy wraz z posadzką nowożytnego budynku. Były to relikty północnej ściany bocznej budynku nr 33 (według dawnej numeracji przyrynkowej), który istniał do 1945 r. Był on szerszy od obecnie istniejącego o ok. 4 m (niedokładności mogą wynikać z różnic przeskalowywanych planów). Obecnie stojąca w tym miejscu kamienica została wybudowana w l. 1958–1959 i nie pasuje wyglądem i gabarytami do tej, która funkcjonowała tu wcześniej (jest na planach z k. XIX w., przełomu wieków oraz z 1913 i z 1938 r.) — należy więc wnosić, że podczas odbudowy kamienic w obrębie starego miasta nie korzystano bądź nie chciano korzystać z istniejących materiałów ikonograficznych. Po dokładnych obliczeniach i analizie wcześniejszych planów można z całą pewnością stwierdzić, że pierwotnie, tj. przed 1945 r., ul. Zamkowa była węższa od obecnej o 2,5 m i miała zaledwie 5 m, obecnie zaś ma 7,5 m. Również chodnik przy jej południowym skraju był węższy o ok. 1 m i miał zaledwie 2,4 m. Przy zachodnim skraju wykopu 12a, między 21,2 a 22,2 m, zarejestrowano fundament kamienny łączony na zaprawę wapienną, z wypełniskiem w postaci żółtego

piasku i gruzu. Jego zachodniego skraju nie udało się uchwycić, gdyż został on zniszczony podczas prac ziemnych w obrębie wykopu 12b, prowadzonych bez nadzoru archeologa. Fundament był silnie zniszczony. Jego kontynuację dało się zaobserwować w spągu profilu wschodniego wykopu 12b, aż do dziewiątego metra, gdzie schodził poniżej dna wykopu. Także tutaj był on bardzo słabo zachowany — uchwycono zaledwie pojedynczą warstwę kamieni łączonych na zaprawę wapienną. Mur biegnie w kierunku północ-południe i jest pozostałością pierwotnych murów miejskich przy wschodnim skraju fosy między miastem a zamkiem. Podkreślić należy, iż w dotychczasowej literaturze przedmiotu nigdy nie było wzmianki o takich umocnieniach. Na planie Wünscha obrazującym stan umocnień miejskich z ok. 1800 r. widoczny jest jedynie mur obwodowy łączący się z umocnieniami zamku. Należy więc przypuszczać, że pierwotnie przebieg murów obronnych w tym miejscu był nieco inny niż to do tej pory zakładano. Wobec tego zupełnie innego sensu nabiera fakt istnienia fosy pomiędzy miastem a zamkiem. W przypadku bowiem wspólnych założeń obronnych dla zamku i miasta funkcjonujących od początku, istnienie fosy w tym miejscu nie miałyby większego sensu ani znaczenia. Wydaje się, iż pierwotnie oba organizmy osadnicze funkcjonowały osobno i nie musiały mieć wspólnych fortyfikacji obronnych. Istnienie w tym miejscu muru obronnego zdaje się potwierdzać fakt odsłonięcia reliktyw fundamentu kamienno-ceglanego w wykopie pod ciepłociąg prowadzony do zamku, założonym ok. 65 m na północ od wykopu z lipca 1994 r. W miejscu tym stwierdzono obecność fundamentu szerokości ok. 2 m, zbudowanego z kamieni i cegieł gotyckich łączonych na zaprawę wapienną. Można przypuszczać, iż fragm. muru uchwyconego w wykopach 12a i 12b miał również 2 m szerokości, gdyż z pewnością oba fragm. fundamentów należy łączyć ze sobą. Z dużym prawdopodobieństwem można więc stwierdzić, iż pierwotnie mury miejskie w omawianym rejonie biegnęły wzdłuż obecnej ul. Okopowej aż do jej południowego skraju, w kierunku północnym natomiast równoległe do nieistniejącej już ul. Garncarskiej (Töpfer Gasse). Pozostałe wykopy nie wniosły wiele do dziejów miasta. Stwierdzono w ich obrębie głównie nawarstwienia zasypiskowe i niwelacyjne pochodzące z 2. poł. XIX i pocz. XX w. Godnym uwagi jest jedynie odcinek wykopu 12f między 11,10 a 12,72 m, zarejestrowano tu bowiem relikty muru obronnego, którego kontynuacja w kierunku północnym i południowym widoczna jest na powierzchni. Odsłonięty fundament miał 1,62 m szerokości i zbudowany był z kamieni łączonych na zaprawę wapienną. Wypełnisko stanowił gruz ceglany z zaprawą wapienną. Udało się tu uchwycić pierwszy poziom cegieł, który wystąpił na wysokości bezwzględnej 107,2 m n. p. m. Górna część muru w tym miejscu została zniszczona we wrześniu 1964 r., kiedy to rozebrano budynek nr 28 od strony ul. Okopowej — tylna ściana tego domu oparta była właśnie o zachowany w tym miejscu mur obronny. Wydaje się więc, iż obecna uliczka bez nazwy (przedłużenie ul. Stare Miasto), wzdłuż której wytyczony był wykop, została właśnie w tym czasie utworzona, natomiast pierwotnie biegła ona nieco dalej na północ (dawniej ul. Fischer Berg). Jej fragm. uchwycono w profilu wschodnim wykopu 12e. Ulica ta dochodziła do murów, co widoczne jest na planie Wünscha.

Dokumentacja znajduje się w archiwum Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Olsztynie oraz Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie (wraz z materiałami).

Olsztynek, st. I
gm. loco, woj. olsztyńskie

ARCHEO-ADAM

Badania i nadzory prowadzili mgr mgr H. Mackiewicz i A. Mackiewicz. Finansowane przez Urząd Miasta w Olsztynku. Drugi sezon badań. Stare miasto, mury obronne w ciągu wschodnim, baszty w murach obronnych, rejon fosy w ciągu wschodnim i południowym, osadnictwo średniowieczne i nowożytnie, XIV-XIX w.

Prace archeologiczne na terenie starego miasta w Olsztynku objęły swym zasięgiem teren budowy kolektora sanitarnego w obrębie starego miasta, a zwłaszcza wschodni ciąg